

Edebiyat Felsefesi Açısından Edebi Estetik, Din İlişkisi ve İletişim

Literary Aesthetics, Religion Relationship and Communication in terms of Literary Philosophy

Received: June 28, 2025

Mina GOLKARIAN¹

Accepted: July 25, 2025

Payamnoor University, Tabriz, Iran

Department of Psychology

Orcid No. <https://orcid.org/0009-0006-2547-6920>

E.mail: m.golkarian@hotmail.com

DOI: <https://doi.org/10.32955/neujsml2025141107>

Ghadir GOLKARIAN²

Orcid No. <https://orcid.org/0000-0003-3801-7089>

Email: ghadir.golkarian@neu.edu.tr

Özet

Edebiyat ve felsefe arasındaki derin ve karmaşık ilişki incelenmesi sonucu edebiyatın, felsefi düşünceleri somutlaştırarak insan deneyimini zenginleştirme gücü gösterebiliyor. Edebiyatın varlığını somut şekilde göstermiş olan dil, önemini çağımızda çok yönlü etkenleri dikkate alarak daha çok farkındalığına neden olmaktadır. Bu bağlamda dil ve estetik değerleri üzerinde durmak sadece edebiyat analizi değil, dilin varlığını da ispatlamaktadır. Dilin varlığının evi olduğu bilinen edebiyat ve edebiyatta anlam kazanmış olan düşünceler insan ve toplum üzerindeki kritik rolü inkar etmek mümkün değildir. Bilindiği gibi metaforlar ve sembollerin, edebi eserlerdeki estetik değeri artırdığı ve okuyuculara derinlemesine düşünme fırsatı sunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte analizde edebiyatın boyutlarını dikkate alınarak ayrıca din ve edebiyat arasındaki ilişki de kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Kutsal metinlerin edebi değeri ve edebiyat eserlerindeki dini temaların işlenmesi üzerinde durulmuştur. Dinî temalı edebi eserlerin, inançların ve kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında nasıl bir rol oynadığı tartışılmıştır. Ayrıca, edebiyatın dinî düşünceleri nasıl şekillendirebildiği ve toplumsal değişimlere katkıda bulunabildiği incelenmiştir.

21 Mart Nevruz şölenu münasibetiyle “Edebiyat ve Felsefe” konusu ister istemez İran edebiyatı ve kültürünün, edebiyat felsefesi üzerindeki etkisi özel bir önemle ele alınmıştır. Mevlâna Celaleddin Rumi, Sadi Şirazi ve Hâfız-ı Şirazi gibi büyük İranlı şair ve düşünürlerin eserlerinde dilin estetik kullanımı ve felsefi derinlikleri vurgulanmıştır. Bu eserlerin, insanın iç dünyasını keşfetmesine ve evrenle olan ilişkisini anlamlandırmasına olanak tanıdığı belirtilmiştir. İran edebiyatının zengin mirasının, edebiyatın evrensel boyutunu genişlettiği ve felsefi düşünceye katkıda bulunduğu sonucuna varılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak, edebiyat felsefesi; dilin estetik değerleri, felsefi düşünceler ve kültürel birikimlerin birleştiği bir disiplin olarak insanlık için vazgeçilmez bir değer taşımaktadır. Edebiyat ve felsefenin ayrılmaz ilişkisi, insanın kendini ve evreni anlama çabasının en güzel yansımalarından biri olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Felsefe, Edebi estetik, Din, İletişim

Abstract

¹ M.A., Payamnoor University, Department of Psychology, Tabriz, IRAN

² Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Lefkoşa- KKTC

An examination of the deep and complex relationship between literature and philosophy demonstrates that literature can demonstrate its power to enrich human experience by embodying philosophical ideas. Language, which has concretely demonstrated the existence of literature, has fostered a greater awareness of its importance in our age by considering multifaceted factors. In this context, focusing on the values of language and aesthetics not only serves as a literary analysis but also demonstrates the existence of language. It is impossible to deny the critical role of literature, known to be the home of language, and the ideas that gain meaning in literature on human beings and society. It has been noted that metaphors and symbols enhance the aesthetic value of literary works and provide readers with opportunities for deep reflection.

Furthermore, the analysis comprehensively examines the relationship between religion and literature, taking into account the dimensions of literature. The literary value of sacred texts and the treatment of religious themes in literary works are emphasized. The role of religiously themed literary works in the transmission of beliefs and cultural values across generations is discussed. Furthermore, the examination of how literature can shape religious ideas and contribute to social change is also explored. On the occasion of the March 21st Newroz celebrations, the topic "Literature and Philosophy" inevitably addressed the influence of Iranian literature and culture on literary philosophy with special emphasis. The aesthetic use of language and its philosophical depths were emphasized in the works of great Iranian poets and thinkers such as Rumi, Saadi Shirazi, and Hafez Shirazi. It was stated that these works enable people to explore their inner world and understand their relationship with the universe. The aim is to conclude that the rich heritage of Iranian literature expands the universal dimension of literature and contributes to philosophical thought.

In conclusion, the philosophy of literature, as a discipline that combines the aesthetic values of language, philosophical thought, and cultural heritage, holds an indispensable value for humanity. The inseparable relationship between literature and philosophy has been regarded as one of the most profound reflections of humanity's efforts to understand itself and the universe.

Keywords: Literature, Philosophy, Literary aesthetics, Religion, Communication

Önsöz

Edebiyat ve felsefe, insanlık tarihinin en köklü ve derinlikli iki disiplindir. Her iki alan da insan varoluşunu, evreni ve yaşamı anlama çabasının bir yansımasıdır. Edebiyat, insan deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini estetik bir biçimde ifade ederken, felsefe bu deneyimlerin ve düşüncelerin temel ilkelerini ve anlamlarını sorgular. Bu bağlamda, edebiyat felsefesi, edebi eserlerin felsefi boyutlarını, anlamlarını ve etkilerini inceleyen bir disiplindir.

İran edebiyatı ve kültürü, edebiyat felsefesi bağlamında önemli bir yere sahiptir. İran edebiyatı, zengin tarihi, dilin estetik kullanımı ve felsefi derinliği ile dikkat çeker. İran kültürü, edebiyat ve felsefenin iç içe geçtiği, metaforlar ve sembollerle zenginleştirilmiş bir edebi geleneğe sahiptir. Bu çalışma, 21 Mart Nevruz bayramı nedeniyle İran edebiyatı ve kültürünün izlerini takip ederek, edebiyat felsefesinin temel kavramlarını ve tarihsel gelişimini incelemeyi amaçlamaktadır. (Güldiken, 2000)

Bu önsözde, edebiyat felsefesinin kapsamı ve önemi üzerinde durulacak, ardından İran edebiyatı ve kültürünün bu disipline katkıları ele alınacaktır. Edebiyat felsefesinin, insan düşüncesine, kültürüne ve toplumsal yapısına olan katkıları vurgulanacak ve bu disiplinin neden önemli olduğu açıklanacaktır.

Çalışma boyunca, edebiyat felsefesinin farklı yönleri ve temsilcileri üzerinde durulacak, edebi eserlerin felsefi analizleri yapılacaktır.

Giriş

Edebiyat felsefesi, edebi eserlerin felsefi içeriklerini, anlamlarını ve etkilerini inceleyen bir disiplindir. Edebiyat ve felsefe, tarih boyunca çeşitli şekillerde iç içe geçmiş ve birbirlerini etkilemiştir. Antik Yunan'dan modern döneme kadar, edebi eserler felsefi temalar içermiş ve felsefi düşünceler edebi anlatımlarla sunulmuştur. Bu bağlamda, edebiyat felsefesi, edebi eserlerin dil, anlam ve değerlerini sorgulayarak, edebiyatın felsefi boyutlarını ve etkilerini ortaya koyar.

İran edebiyatı, edebiyat felsefesi açısından önemli bir konuma sahiptir. İran edebiyatı, özellikle tasavvuf edebiyatı, metaforlar ve sembollerle zenginleştirilmiş derin felsefi anlamlar taşır. Mevlâna Celaleddin Rumi, Hâfız, Saadi ve Feridüddin Attar gibi İranlı şairler, eserlerinde felsefi temaları işleyerek, okuyuculara derin düşünsel ve duygusal deneyimler sunmuşlardır. Örneğin, Mevlâna'nın "Mesnevi" adlı eseri, metaforlar ve semboller aracılığıyla, insanın içsel yolculuğunu ve manevi arayışını anlatır. Bu eser, dilin estetik kullanımıyla birlikte, felsefi derinlik ve anlam zenginliği sunar. (Golkarian, Nevruz- Name نوروز نامه و فلسفه 2007, نوروز)

İran kültürü, edebiyatın ve felsefenin bir araya gelerek insan düşüncesine ve kültürüne katkıda bulunduğu bir bağlam sunar. İran edebiyatında, dilin estetik kullanımı ve felsefi temaların işlenmesi, edebiyatın felsefi derinliğini ve etkisini artırır. Bu bağlamda, dilin rolü ve estetik değerleri, edebiyat felsefesinin önemli bir konusudur. Dil, insan varoluşunu ve deneyimlerini ifade etmenin temel aracı olarak, edebiyatın felsefi ve estetik değerlerini şekillendirir. Metaforlar, semboller ve alegoriler, dilin estetik gücünü ve felsefi derinliğini ortaya koyar.

İran edebiyatının felsefi derinliği, sadece tasavvuf edebiyatıyla sınırlı değildir. İran'ın klasik ve modern edebiyatında da felsefi temalar sıkça işlenir. Örneğin, Sadi'nin "Gülistan" ve "Bostan" adlı eserleri, ahlak, erdem ve insan ilişkileri üzerine derin felsefi düşünceler içerir. Aynı şekilde, Hâfız'ın şiirleri, aşk, hayatın geçiciliği ve insanın içsel dünyası üzerine felsefi ve tasavvufi temalar işler. Bu eserler, dilin estetik kullanımıyla birlikte, felsefi düşünceleri de zenginleştirir.

Modern dönemde, İran edebiyatında felsefi temalar işleyen eserler, toplumsal ve kültürel sorunlara da değinir. Örneğin, Samed Behrengi'nin "Küçük Kara Balık" adlı eseri, bireyin özgürlüğü ve toplumsal adalet gibi felsefi temaları işler. Bu eser, çocuk edebiyatı olarak kabul edilse de, derin felsefi ve toplumsal mesajlar içerir. Aynı şekilde, İranlı yazar Sadegh Hedayat'ın "Kör Baykuş" adlı romanı, insanın varoluşsal sancılarını ve anlamsızlık duygusunu ele alır. Bu eser, varoluşçuluk felsefesinin temel kavramlarını işler ve dilin estetik kullanımıyla okuyuculara derin düşünsel deneyimler sunar.

Edebiyat felsefesi, sadece edebi eserlerin felsefi içeriklerini değerlendirmekle kalmaz, aynı zamanda edebiyatın kendisinin bir felsefi disiplin olarak kabul edilip edilemeyeceğini de tartışır. Bu bağlamda, edebiyatın felsefi ve estetik değerlerini, dilin rolünü ve edebi eserlerin toplumsal ve kültürel etkilerini ele alır. Edebiyat felsefesi, edebi eserlerin toplumsal ve kültürel bağlamlarını da inceler. Edebi eserler, belirli

bir dönemin toplumsal ve kültürel yapısını yansıtarak, o dönemin düşünce yapısını ve değerlerini anlama fırsatı sunar.

Sonuç olarak, edebiyat felsefesi, edebi eserlerin felsefi boyutlarını ve etkilerini inceleyen, edebiyat ve felsefenin kesişim noktasında yer alan bir disiplindir. İran edebiyatı ve kültürü, edebiyat felsefesi bağlamında önemli bir konuma sahiptir. İran edebiyatının dilin estetik kullanımı ve felsefi derinliği, edebiyat felsefesinin kapsamını ve önemini vurgular. Bu çalışma, edebiyat felsefesinin temel kavramlarını ve tarihsel gelişimini ele alarak, edebi eserlerin felsefi analizlerini yapmayı ve edebiyatın felsefi derinliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Edebiyat ve felsefe, tarih boyunca birbirlerinden beslenmiş ve birbirlerini zenginleştirmiş iki alandır. Felsefe, insanın varoluşu, bilgiyi ve değeri sorgulayan düşünsel bir disiplindir. Edebiyat ise bu düşünceleri estetik ve sanatsal bir biçimde sunar. Felsefi düşünceler, edebiyat eserlerinde metaforlar, semboller ve karakterler aracılığıyla somutlaştırılır.

Bu bağlamda Felsefenin Edebiyatı katkısı önem arz etmektedir. Felsefe, edebiyata derinlik kazandırır. Edebiyat eserlerinde felsefi temaların işlenmesi, okuyucuların düşünsel bir yolculuğa çıkmasını sağlar. Örneğin, Albert Camus'nün "Yabancı" romanı, varoluşçuluk felsefesinin temel kavramlarını işler. Ana karakter Meursault'nun yaşamı, varoluşsal bir anlamsızlık ve yabancılaşma teması etrafında şekillenir. (Camus, 1942)

Felsefi eserler, edebiyatın dilini ve anlatımını da etkiler. Örneğin, Friedrich Nietzsche'nin "Böyle Buyurdu Zerdüşt" eseri, aforizmalar ve şiirsel anlatım tarzıyla dikkat çeker. Bu eser, Nietzsche'nin felsefi düşüncelerini edebi bir biçimde sunar. Ancak Edebiyatın Felsefeye katkısına gelince konu daha da önemli boyutlara girmiş olur. Edebiyat, felsefenin soyut kavramlarını somutlaştırır. Felsefi düşünceler, edebiyat eserlerinde karakterler, olaylar ve mekânlar aracılığıyla hayata geçirilir. Örneğin, Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza" romanı, ahlaki ikilemler ve insan ruhunun derinliklerini keşfeder. Raskolnikov'un içsel mücadelesi, okurlara ahlaki ve etik soruları düşündürür. (Dostoyevski, 1866)

Edebiyat, felsefenin dilini zenginleştirir ve düşünceleri daha erişilebilir hale getirir. Metaforlar, semboller ve alegoriler kullanarak, karmaşık felsefi kavramlar daha anlaşılır hale gelir. Örneğin, George Orwell'ın "1984" romanı, totaliter rejimlerin insan üzerindeki etkilerini çarpıcı bir biçimde tasvir eder. Orwell, distopik bir dünya yaratırken, özgürlük, kontrol ve propaganda gibi felsefi temaları işler.

Dilin Önemi ve Estetik Değerler

Dil insan varlığının ve maneviyatının evi sayılmaktadır. Martin Heidegger'in "Dil, varlığın evidir" ifadesi, dilin insan varoluşu üzerindeki derin etkisini vurgular. Dil, düşünceleri, duyguları ve dünyayı anlama biçimimizi şekillendirir. Dil olmadan, düşüncelerimizi yapılandırmak ve ifade etmek neredeyse imkânsızdır. Bu nedenle, dil, varlıkla olan ilişkimizin temel taşıdır. (Heidegger, 1971)

Öte yandan dil ve iletişim konusuna bakılınca, dilin diğer özellikleri ve önemi anlaşılmaktadır. Dil, insanlar arasında iletişimi sağlar. İletişim, toplumsal ilişkilerin temelidir ve dil, bu ilişkilerin kurulmasında ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynar. Dil, bireylerin düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini

paylaşmasına olanak tanır. Bu paylaşım, toplumsal bağları güçlendirir ve kültürel birikimin aktarılmasını sağlar. İşte bu süreçte dilin kültür oluşumundaki rolü de biliniyor. Dil, kültürün taşıyıcısıdır. Bir toplumun değerleri, inançları, gelenekleri ve tarihi, dil aracılığıyla nesilden nesile aktarılır. Dil, kültürel kimliğin bir parçasıdır ve bir toplumun özgünlüğünü yansıtır. Örneğin, Japonca'daki saygı ifadeleri, Japon kültürünün sosyal hiyerarşi ve nezaketine vurgu yapar. (Sever, 1998)

Dil ve Estetik

Dil, estetik bir araçtır. Edebi eserlerde, dilin kullanımı, estetik bir deneyim sunar. Metaforlar, semboller, aliterasyon ve ritim gibi dilin sanatsal unsurları, okuyucuda estetik bir zevk uyandırır. Örneğin, şiirlerdeki metaforlar ve semboller, dilin estetik gücünü ortaya koyar. Mevlana'nın "Mesnevi"si, dilin estetik kullanımının en güzel örneklerinden biridir. (Golkarian, 2019)

Metaforlar ve Semboller

Metaforlar ve semboller, dilin estetik değerlerini artıran önemli unsurlardır. Metaforlar, bir şeyi başka bir şeyle karşılaştırarak, okuyucunun farklı bir perspektiften bakmasını sağlar. Örneğin, "hayat bir yolculuktur" metaforu, hayatın sürekli bir ilerleme ve değişim süreci olduğunu ifade eder.

Semboller ise, soyut kavramları somut nesnelere aracılığıyla ifade eder. Örneğin, güvercin sembolü barışı temsil eder. Semboller, okuyucunun anlam derinliğini artırır ve eserin estetik değerini yükseltir.

Dil ve Felsefe

Dil, felsefenin temel araçlarından biridir. Felsefi düşünceler, dil aracılığıyla ifade edilir ve tartışılır. Ludwig Wittgenstein'in belirttiği gibi, "Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır." Bu ifade, dilin düşünce ve dünya ile olan bağlantısını vurgular. Felsefi metinlerde, dilin doğru ve tutarlı kullanımı, düşüncelerin net bir şekilde anlaşılmasını sağlar. (Wittgenstein, 1922)

Dil ve Toplumsal Değişim

Dil, toplumsal değişimlerin de aracıdır. Dilin kullanımı, toplumsal normları ve değerleri şekillendirebilir. Örneğin, feminizm hareketi, dilde cinsiyetçi ifadelerin kullanımını eleştirerek, daha eşitlikçi bir dilin benimsenmesini sağlamıştır. Bu tür değişiklikler, toplumsal bilinçte de dönüşüme yol açar.

Özet olarak dil, varlığın evi, iletişimin aracı, kültürün taşıyıcısı ve estetik bir deneyim sunan bir unsurdur. Dilin estetik değerleri, metaforlar ve semboller aracılığıyla ortaya çıkar ve insan düşüncesine derinlik katar. Felsefi ve toplumsal bağlamlarda, dilin doğru kullanımı, düşüncelerin ve değerlerin net bir şekilde ifade edilmesini sağlar. Bu nedenle, dilin önemi ve estetik değerleri, insan varoluşunun ve kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. (Akın, 2015)

Din ve Edebiyat İlişkisi

Din, edebi metinlerin temel kaynaklarından biridir. Özellikle İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi büyük dinler, edebi eserlerin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Din, inançların, değerlerin ve

kültürlerin birleşimidir ve bu nedenle edebiyat felsefesi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, edebi eserlerin temelini oluşturur ve bu hikayeler, kültürel ve ahlaki değerleri yansıtır.

Din ve edebiyat, insanlık tarihinin en derin ve en eski alanlarından ikisidir. Hem din hem de edebiyat, insanların dünyayı anlama, anlamlandırma ve ifade etme çabalarının bir yansımasıdır. Bu iki alan arasındaki ilişki, hem tarihsel hem de kültürel bağlamlarda karmaşıktır ve birçok katmanı bulunmaktadır. Bu makalede, din ve edebiyat arasındaki ilişkiyi, bu iki alanın birbirini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini inceleyeceğiz.

Tarihsel Bağlamda Din ve Edebiyat

Din ve edebiyat arasındaki ilişki, tarih boyunca çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır. Eski çağlarda, kutsal metinler genellikle edebi eserler olarak kabul edilirdi. Örneğin, Homeros'un İlyada ve Odyssea'sı, Yunan mitolojisinin ve dini inançlarının bir yansımasıdır. Aynı şekilde, Hint edebiyatının temel eserlerinden biri olan Mahabharata, dini ve felsefi öğretileri içerir.

İbrahimi dinlerde de, kutsal metinler edebi değer taşır. Kur'an-ı Kerim, Arap edebiyatının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir ve içeriği, dil ve edebi üslup açısından son derece zengindir. Benzer şekilde, İncil ve Tevrat da edebi anlamda büyük değer taşır ve Batı edebiyatının temel kaynakları arasında yer alır.

Edebi Eserlerde Dini Temalar

Edebi eserlerde dini temalar sıkça işlenir. Bu temalar, okuyuculara dini kavramları ve öğretileri daha anlaşılır ve çekici hale getirmek amacıyla kullanılır. Örneğin, Dante'nin İlahi Komedyası, Hristiyanlık inancının cennet, cehennem ve araf gibi kavramlarını edebi bir anlatımla sunar. Aynı şekilde, John Milton'ın Kayıp Cennet eseri, İncil'deki düşüş hikayesini epik bir biçimde yeniden anlatır.

Din temalı edebi eserler, okuyuculara dini duygular ve deneyimler yaşatır. Bu eserler, okuyucuların dini inançları ve değerleri üzerinde düşüncelerine ve derinlemesine bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur. Edebiyat, dinin soyut kavramlarını somut olaylar, karakterler ve diyaloglar aracılığıyla canlandırır.

Din ve Edebiyat Arasındaki Karşılıklı Etkileşim

Din ve edebiyat arasındaki ilişki, iki yönlü bir etkileşimdir. Din, edebiyatın konusu olabileceği gibi, edebiyat da dini düşünceleri ve pratikleri şekillendirebilir. Örneğin, İslam edebiyatında mistik şairler olan Mevlana ve Hâfız, dini ve tasavvufi temaları eserlerinde işleyerek İslam düşüncesine katkıda bulunmuşlardır. Bu şairlerin eserleri, sadece edebi değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda dini bir deneyim sunar. (Golkarian, 2024)

Edebiyat da dinin toplumsal ve kültürel rolünü pekiştirir. Dini temalı edebi eserler, dini ritüellerin ve inançların yayılmasına ve benimsenmesine katkıda bulunur. Bu eserler, dini değerlerin toplum içinde kök salmasına yardımcı olur ve dini kimlikleri güçlendirir.

Modern Dönemde Din ve Edebiyat

Modern dönemde de din ve edebiyat arasındaki ilişki devam etmektedir. Günümüzde, din temalı edebi eserler, sadece dini konuları ele almakla kalmaz, aynı zamanda dini eleştirileri ve sorgulamaları da içerir. Örneğin, Umberto Eco'nun "Gülün Adı" romanı, Ortaçağ Hristiyanlığı ve kilise içindeki çelişkileri sorgulayan bir eser olarak öne çıkar. Benzer şekilde, Salman Rushdie'nin "Şeytan Ayetleri" romanı, İslam

dünyasında büyük tartışmalara yol açmış ve dini eleştiri konusu olmuştur. Bu tür eserler, okuyuculara dini konuları farklı perspektiflerden değerlendirme fırsatı sunar. Modern edebiyat, dinin toplumsal ve kültürel etkilerini ele alırken, aynı zamanda bireylerin dini deneyimlerini ve inançlarını da irdeler. (Ricoeur, 1981)

Din ve edebiyat arasındaki ilişki, insanlık tarihi boyunca derin ve karmaşık bir bağa sahiptir. Kutsal metinler, dini temalar ve mistik şairler, dinin edebiyat üzerindeki etkisini gösterir. Edebi eserler, dini kavramları ve öğretileri canlandırırken, dinin toplumsal ve kültürel rolünü pekiştirir. Modern dönemde de, din ve edebiyat arasındaki ilişki devam etmekte ve okuyuculara dini konuları farklı perspektiflerden değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Bu nedenle, din ve edebiyat arasındaki ilişki, insan düşüncesi ve kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır.

Sonuç

Edebiyat ve felsefe, insanlığın varoluşsal sorularına cevap arayışında birbirini tamamlayan iki temel disiplindir. Dilin estetik değerleri aracılığıyla, edebiyat felsefesi insan deneyimini derinleştirir ve zenginleştirir. Edebiyat, felsefi düşünceleri somutlaştırarak okuyucuya sunarken, felsefe de edebiyatın içerdiği derin temaları anlamlandırmamıza yardımcı olur.

İran edebiyatı ve kültürü, edebiyat felsefesinin bu etkileşimli yapısına önemli katkılarda bulunmuştur. Mevlana Celaleddin Rumi, Sadi Şirazi ve Hâfız-ı Şirazi gibi büyük şair ve düşünürler, eserlerinde dilin estetik gücünü kullanarak felsefi ve tasavvufi düşünceleri aktarmışlardır. Bu eserler, insanın iç dünyasını keşfetmesine, evrenle ve kendisiyle olan ilişkisini anlamlandırmasına olanak tanır.

Din ve edebiyat arasındaki derin bağ, edebiyatın felsefi boyutunu daha da zenginleştirir. Kutsal metinlerin edebi değeri ve edebiyat eserlerinde dini temaların işlenmesi, insanlık tarihinin kültürel ve manevi mirasını nesilden nesile aktarır. Bu etkileşim, toplumların değer yargılarını, inançlarını ve dünya görüşlerini şekillendirir.

Sonuç olarak, edebiyat felsefesi, dilin estetik değerleri, felsefi düşünceler ve kültürel birikimlerin birleştiği bir disiplin olarak insanlık için vazgeçilmez bir değere sahiptir. İran edebiyatı ve kültürü, bu alanda zengin bir miras sunarak edebiyatın evrensel boyutunu genişletmiştir. Edebiyat ve felsefenin bu ayrılmaz ilişkisi, insanın kendini ve evreni anlama çabasının en güzel yansımalarından biridir.

Kaynakça

- Akın, H. M. (2015). Türkiye'de Toplumsal Değişim. *İnsan ve Toplum*, 5(9), s. 128-130.
- Camus, A. (1942). *Yabancı*. (A. Sezen, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Dostoyevski, F. (1866). *Suç ve Ceza*. (M. Beyhan, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Golkarian, G. (2007). *Nevruz- Name نوروز نامه و فلسفه نوروز*. Tebriz: Yaran.
- Golkarian, G. (2019). Küreselleşme ve Kültür, Küreselleşmenin İran Kültürü Üzerindeki Etkisi. *Evrensel Tarih ve Kültür Dergisi*, 1(1), s. 1-11.
- Golkarian, G. (2024). Traces of theosophical approach in Jalal'ud-Din Muhammad Rumi. *Amazonia Investiga*, 13(74), s. 62-71. doi:<https://doi.org/10.34069/AI/2024.74.02.5>

Güldiken, K. (2000). İran Türk Toplumunda Nevruz Kavramı ve Töreni. *Türk Dünyasında Nevruz, III. Uluslar Arası Bilgi Şöleni* (s. 302-309). Ankara: AKMB.

Heidegger, M. (1971). *Dil ve Varlık Üzerine*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the Human Sciences*. London: Cambridge University.

Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). *Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 31(1), s. 51-66. doi:https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000244

Wittgenstein, L. (1922). *Tractatus Logico-Philosophicus*. (M. Albayrak, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.